

Miljö, politik och valresultat.

En undersökning av socioekonomiska och politiska miljöeffekter i de svenska valen på lång och kort sikt.

AV BO BJURULF

Inledning

Ekonomiska, sociala och politiska miljöeffekter på valresultatet.

Staters, regioners och individers adaptation till sin omgivning är ett klassiskt forskningsområde. Aristoteles, Bodin, Montesquieu, Hegel, Marx och Darwin har alla från sina utgångspunkter analyserat detta fenomen. I modern statsvetenskap drivs hypotesen att miljöeffekter skapat nationella politiska kulturer först i Almond-Verbas *Civic Culture*. Problemet med denna analys, från vår utgångspunkt, är att den förutsätter att det inte existerar skilda miljöer inom en nation baserade tex på materiella olikheter. I traditionell valforskning är den vanligaste miljödefinitionen, baserad bl a på materiella olikheter, klassbegreppet. Analyser grundade på detta begrepp har på senare tid noterat en intressant paradox; att klass har gradvis blivit en sämre prediktor av röstbeteendet på individnivå men har samtidigt förstärkt sin roll i analysen av valdistriktsresultat. (Franklin 1985:106; Holmberg 1984:91 ff). Denna anomali – ökade kontextuella effekter på röstandet i en tid med ökad mobilitet och privatisering av livsstilar – kan förklaras med en upplösning av klass och partiband som har gjort det lättare för väljaren att reagera kraftigare på den sociala omgivningens åsikter. (Jfr Harrop – Miller, 1987:209). Detta innebär att klass operationaliserat som 'folk häromkring' kan ha blivit en tyngre förklaringsfaktor för väljarbeteendet än klass operationaliserat som 'folk som jag' med resultatet att klass som miljöeffekt kan komma att ersätta individeffekten (jfr Franklin 1985:106). Dessa effekter kan naturligtvis konkurrera med varandra. En orsak till att områdeseffekten inte har full genomslagskraft så att en minoritet socialdemokrater i ett borgerligt bostadsområde endast gradvis anpassar sig till det lokala röstbeteendet är just individeffekten.

Hypotesen att det finns en miljöeffekt på röstningsbeteendet har sin utgångspunkt i ett antagande att skilda miljöer producerar skilda värdesystem. I internationell forskning har man börjat framlägga och i begränsad omfattning testa hypoteser avseende miljöeffekter på värderingssystemet. Ett intressant exempel, i mycket fri översättning, finner vi i Taylor 1985:199 (jfr också Lockwood, 1966):

Industriberoende samhällen med en dominans av opersonliga klassrelationer resulterar i ett kompromissinriktat värderingssystem.

Glesbygdsmiljö med jordbruk och småindustri av traditionell karaktär med personliga klassrelationer resulterar i ett undfallande värderingssystem.

Pendlingsmiljö med dess konkurrensinriktning och dess annorlunda konsumtionsstruktur resulterar i ett karriärinriktat värderingssystem.

Taylors slutsats är att: "The influence of locality is not in doubt. What is in doubt is how to identify and measure e. g. a deferential value system" (Taylor 1985:199).

Observera att en lokal effekt således inte endast är baserad på i vilken mån en persons interpersonella relationer är snedvridna till förmån för ett visst parti. Effekten baseras på en generell lokal socialisering som partierna endast i mycket begränsad omfattning styr och som de måste anpassa sig till för att överleva.

Mot denna bakgrund är syftet med denna uppsats att:

- (i) Redovisa mönstren i lokala nettoresultat för partierna på lång och på kort sikt.
- (ii) Analysera lokala nettoresultat med hjälp av traditionell ekologisk analys.

- (iii) Analysera lokala flöden mellan partierna och lojalitetsnivåer med användning av en stegvis regressionsanalys. Lokala flöden och lojalitetsnivåer erhålles genom en iterativ metod (Johnstons maximum entropy metod) med den surveyerhållna nationella bytesmatrisen (se Holmberg 1987:87) och de lokala valresultaten för partierna som restriktioner. Denna applikation av Johnston's maximum entropy metod (iterativ metod) är ett resultat av ett samarbete med professor Sven Berg vid statistiska institutionen i Lund.

(För den tekniska redovisningen av hur de lokala flödesmatriserna rekonstrueras samt grundläggande statistiska analyser hänvisas till Berg, 1987 och Johnston, 1985. Regressionsekvationens beroende och oberoende variabler presenteras i regressionsavsnittet nedan.)

Avsikten är således att i en huvudsakligen ekologiskt inriktad analys även använda grundläggande surveyresultat som input.

Skillnaden mellan den ekologiska ansatsen och surveyansatsen är att surveytraditionen förklarar röstbeteendet med individdata medan den ekologiska traditionen baserar analysen på valresultaten och undersöker vilka ekologiska egenskaper som förklarar skillnader i partistyrka eller *partistyrkeförändringar* på lokal, regional eller nationell nivå. Båda skolorna baseras på en modell där röstbeteendet eller partistorleken antas vara mer eller mindre bestämd av faktorer i omgivningen. I ena fallet är det fråga om hur de röstande i sitt val av partier är beroende av omgivningen och i det andra hur partier på skilda ekologiska nivåer varierar i storlek beroende på omgivningsfaktorer. (Jfr Ersson-Janda-Lane i Ankar-Damgaard-Valen, 1982:211.)

Min analys kommer att koncentreras på röstförändring och inte på andelen röstande på ett visst parti. Hypotesen är att ett statistiskt röstande är mer knutet till det individuellt baserade röstandet (partiidentifikation, arv) medan ett förändrat röstande bör vara mer miljörelaterat dvs baserat på omgivningsrelaterad individuell kalkyl eller omgivningsrelaterade politiska "cues".

Jag inleder analysen med en redovisning av väljarbasens utveckling för de politiska partierna 1936-85 för att sedan genomföra en socioekonomiskt och politiskt baserad analys av utvecklingen 1973-85. Med detta som utgångspunkt över-

går jag till att med hjälp av en stegvis regressionsanalys beräkna samtliga våra miljöfaktors enskilda prediktiva och förklarande värden på det förändrade röstbeteendet i valen 1982 och 1985. Denna generella analys kompletteras med en specialanalys av partiernas bästa och sämsta kommuner i kommunalvalet 1985.

Analysen är mer hypotesskapande, explorativ, än hypotesprövande. Den övergripande målsättningen är att ställa upp hypoteser om vilka miljöfaktorer som påverkar vilka röstbeteenden, varför och på vilket sätt.

Sist i uppsatsen kommer jag också att indikera vilka forskningsuppgifter som måste lösas för att den ekologiska valforskningen skall kunna utvecklas mot en prediktiv modell av lokalt valbeteende.

Basen för analysen är de 279 kommuner som existerade 1979 samt i översiktsanalysen landets 28 valkretsar. Samtliga kommuner väger således lika i analyserna.

Grundhypotesen för analysen är att miljön har effekt. Miljöbegreppet har operationaliserats på följande skilda sätt:

Geografisk närhet: Valkrets och region. I de flesta fallen gemensam politisk tradition och lokala massmedia.

Materiell miljö: Skattekraft/Genomsnittlig inkomst. Dessa mått är enligt min uppfattning de bästa möjliga måtten på kommuninnevärnarnas genomsnittliga materiella situation.

Näringsgeografisk miljö: En typologisering från glesbygdskommuner till storstäder (se närmare tabell 2).

Politisk miljö: (1) En typologisering från icke konkurrensutsatta socialdemokratiskt styrda kommuner till moderatdominerande borgerligt styrda (se närmare tabell 2). (2) Lokal block- och partistyrka.

Deprivativ miljö: Arbetslöshets (%) och socialbidragsnivå (%). Dessa mått täcker in den lokala ekonomiska problemlinjen.

Mobilitetsmiljö: Lokal befolkningsförändring.

Lokal inflationsmiljö: Servicekostnadsindex. Jag har här valt att inte använda det i Brittisk litteratur så populära klassmättet lokal procentandel employers and managers trots att t ex Miller kunde visa ett kraftigt samband med engelskt Konservativt röstande. (Miller 1978; Curtice - Steed 1983). Orsaken är att jag anser att inkomstnivå är i Sverige en bättre operationalisering av klass.

Bakgrund: Partiernas skiftande väljarbas sedan 1936.

De svenska partiernas väljarbas präglas av både stabilitet och förändring. Under mer än femtio år har socialdemokraternas och vänsterpartiet kommunisternas väljarbas varit mycket stabil medan de borgerligas, inbördes, i hög grad skiftat.

Socialdemokratisk och moderat utveckling

1936–85

Socialdemokraterna har nio riksdagsval sedan 1936 med ett resultat på 45.5 % ± 1 % (1936, 1944, 1948, 1952, 1956, 1958, 1970, 1982, 1985). Förlustvalen 1973, 1976 och 1979 låg kring 43 %. Vinstvalen 1960 och 1964 låg över 47 %. Undantag från denna extrema stabilitet är krigsvalet 1940 och valet 1968 med över 50 % av valmanskåren. Samma stabilitet präglar också flertalet av landets 28 valkretsar. Vi finner emellertid även drastiska långsiktiga förändringar. För att få ett grepp om karaktären på dessa förändringar jämför vi utvecklingen i landets valkretsar för *de genomsnittligt stabilaste åren*. Valet 1944, koalitionsvalen 1952 och 1956 samt valet 1982 har emellertid inte samma politiska karaktär som de övriga och har därför uteslutits. Analysen baseras därmed på en grupp val (1936, 1948, 1958, 1970, 1985) med ett resultat inom 45.5 % ± 1 % där i samtliga fall valperioden före valet dominerats av socialdemokratiskt styre.

Norrbottnen uppvisar den mest spektakulära förändringen. Från 40.2 % 1936 har partiet framflyttat sina positioner varje årtionde för att 1985 erhålla 59 % av valmanskåren i riksdagsvalet. Västerbotten och Blekinge uppvisar en likartad utveckling dock långt ifrån lika markerad. Den klassiska förklaringen till denna utveckling är att i dessa regioner som har glesbygdskaraktär har antalet industrisysselsatta kontinuerligt ökat (jfr Särilvik 1974:394, Andersson-Lundmark-Malmberg 1983:40 ff samt Sveriges Industriförbund, 1982).

Det är emellertid, som Johansson-Schmidt påpekar, anmärkningsvärt, att liknande förändringar i industrisysselsättningen kommit till stånd i ett antal pendlingskommuner utan att resultera i motsvarande styrketillväxt för socialdemokraterna (Se Johansson-Schmidt 1983:28).

För jordbruksbygderna och de starkt borgerliga valkretsarna Skaraborg, Gotland och Älvsborgs S är utvecklingen också klart positiv men endast sedan 1958. I Skaraborgs län t ex hade so-

cialdemokraterna 1958 33.4 % av rösterna och 1985 40.2 %. Svaga tendenser i samma riktning finner vi för Småland, Halland, Kristianstad och Älvsborg N. Denna trend kan möjligen ses som en anpassning mot för partiet mer normala röstnivåer på basis av de strukturförändringar som skett i regionen. Någon strukturell anpassning finner vi emellertid inte för Västernorrland, Jämtland, Gävleborg, Kopparberg och Värmlands län där stabiliteten i den socialdemokratiska väljarbasen är det mest utmärkande för denna långa tidsperiod. I Västernorrland t ex hade socialdemokratiska partiet 1936, 54 % av väljarna, 1985 är motsvarande siffra 53.2 %.

Möjligen kan man finna en svagt nedåtgående trend för Södermanland, Västmanland och Örebro län samt något mer markerad för Uppsala län. Frågan är, emellertid, om vi inte här har en grannskapseffekt från en av de regioner där socialdemokraterna haft en klart negativ utveckling nämligen Stockholms län. Från 46.8 % 1936 stadigt nedåt, relativt sett, till 38.3 % 1985. I Östergötlands län sker en motsvarande utveckling medan socialdemokraterna i Stockholms kommun hade en positiv utveckling mellan 1948 och 1970 och en negativ mellan 1979 och 1985. För Göteborgs kommun (och Bohuslän) är tendensen snarast den omvända. Det enda katastrofområdet för socialdemokratiska partiet är Fyrstadskretsen och Malmöhus län. Trenden i Fyrstadskretsen är mest markerad med en nivå 1936 på 62.5 % som 1985 har sjunkit till 44.8 %.

Trenderna är uppenbara. Socialdemokraterna har haft en underliggande vikande trend i tre av fyra storstadsregioner (om vi även räknar Norrköping, Linköping, Söderköping till en storstadsregion) som även dragit med sig omgivande regioner. Däremot är trenden i glesbygdsregionerna positiv.

Moderata samlingspartiet hade 1985 över 25 % av väljarkåren i fyra valkretsar. I två av dessa har partiet haft en, relativt sett, stabil uppgång sedan 1936. I Stockholms län från 18.0 till 30.7 % 1985 samt i Malmöhus läns från 11.3 % till 27.5 %. Fyrstadskretsen och i viss mån Stockholms stad har större inslag av svängningar i utvecklingen av den moderata väljarbasen även om utvecklingen sedan 1970 varit positiv, relativt sett. I Göteborg och Östergötlands län är utvecklingen inte lika positiv. Katastrofområdet för moderata samlingspartiet är Norrbotten och Västerbotten med en utveckling från knappt 25 % 1932 till kring 11 % 1985.

Turbulensen inom det borgerliga blocket medför emellertid betydande svårigheter att analysera långa tidsperioder. Vi övergår därför i analysen av den moderata och socialdemokratiska röstutvecklingen till perioden 1973–85.

1973–85

För att närmare granska moderaternas och socialdemokraternas utveckling i skilda kommuntyper under 1970- och 1980-talet har vi valt perioden 1973–85. Det främsta skälet är att först 1973 finns i stort sett samtliga kommuner i sin nuvarande form. Ett annat skäl är möjligheterna att jämföra med resultaten från Johansson-Schmidt (1983) (som baserade sin analys på erhållna mandat). Vi har vidare valt att analysera kommunalvalen eftersom de socialdemokratiska kommunalvalen, mot bakgrund av resultaten 1985, bör vara ett intressantare analysobjekt än riksdagsvalet. Skillnaderna för socialdemokraterna mellan riks- och kommunalvalsresultaten har sedan 1970 legat under 0,5 % med undantag för valet 1985 då kommunalvalet gick 2,1 % sämre. För de borgerliga partierna går riksdagsvalet i de flesta fall ca 2 % bättre för det borgerliga parti som går fram.

Utvecklingen i kommunalvalen 1973–85 redovisas i tabell 1. I tabell 2 redovisar vi utvecklingen för moderaterna och socialdemokraterna i skilda politiska och näringsgeografiska typer av kommuner. Den *politiska* typologiseringen skiljer på konkurrensutsatta och icke konkurrensutsatta socialdemokratiskt styrda kommuner, moderat respektive centerdominerade borgerligt styrda kommuner samt övriga borgerligt styrda kommuner.

Den *näringsgeografiska* typologiseringen baseras på närings- och befolkningsstruktur. Polerna i den typologiseringen är å ena sidan glesbygdskommunerna som kännetecknas av en liten och krympande befolkning, stor yta och låg tätortsgrad samt å andra sidan pendlingskommunerna

med en relativt ung och snabbt växande befolkning, stort serviceutbud, omfattande befolkningsrörlighet samt beroende av arbetsplatser utanför kommunen. Kommuntyperna beskrivs kortfattat i tabell 2. (För en mer omfattande redovisning av den näringsgeografiska typologiseringen se Johansson-Schmidt 1983:27 eller Svenska kommunförbundet: Näringsliv och sysselsättning 1983).

Grundhypotesen är att såväl den politiska som den näringsgeografiska typologiseringen har ett samband med röstutvecklingen för moderater och socialdemokrater. Att den *politiska* typologiseringen har ett samband förefaller vara en naturlig hypotes. Beträffande sambandet med den *näringsgeografiska* typologiseringen baseras den hypotesen på de inledningsvis redovisade tankegångarna att dessa skilda miljöer skulle producera skilda värdesystem som i sin tur påverkar röstbeteendet på olika sätt. Det förefaller emellertid även rimligt att testa även en tredje variabel nämligen *den individuella och kollektiva materiella nivån* (här operationaliserad med måttet skattekraft). Hypotesen är att väljarna tenderar att ha skilda ekonomiska och politiska kalkyler på skilda materiella nivåer. Dessa skilda kalkyler bör leda till en tendens till skilda valbeteenden. Vi skall naturligtvis även vara observanta på eventuella tendenser till additiva effekter av våra tre variabler.

Vi kan konstatera att *moderaternas* framgång är lägre än genomsnittet i de starkaste socialdemokratiska och centerpartistiska fästena. Detta gäller i stort sett oberoende av näringsgeografisk struktur. Dessutom gäller att moderaternas framgång är klart lägre än genomsnittet i de industriberoende och glesbygdskommunerna. *Politiska och näringsgeografiska faktorer förstärker varandras effekter* på så sätt att vi finner den sämsta utvecklingen i de icke konkurrensutsatta socialdemokratiskt styrda kommunerna i glesbygden samt i de centerdominerade borgerligt styrda industriberoende kommunerna.

Tabell 1. Utvecklingen (förändring) i kommunalvalen 1976–85.

	M	C	Fp	KDS	Mp	S	Vpk	Ö
1976	+2.2	-1.6	+0.9	-0.1	-	-0.2	-0.2	-0.2
1979	+3.5	-4.4	-0.8	+0.1	-	0.0	+0.9	+0.9
1982	+3.1	-2.4	-4.5	+0.3	+1.6	+2.5	-0.4	-0.3
1985	-1.1	-3.4	+6.4	-0.4	+0.9	-2.9	-0.1	+0.5
1973–85	+7.7	-11.8	+2.0	-0.1	+2.5	-0.6	+0.2	+0.9

Källa: Allmänna valen 1985. Del 1 s 14 f.

Tabell 2. Utvecklingen (%) i skilda politiska och socioekonomiska typer av kommuner för moderater och socialdemokrater i kommunalvalen 1973–85 (279 kommuner).

	Glesbygd(37)	Industrib(93)	Diff(49)	Pendl(64)	Stora(36)	Tot
M73/85						
S(1)	+3.3(8)	+5.1(42)	+5.5(4)	+5.7(7)	+5.8(8)	+5.1
S(2)	+3.8(19)	+5.3(16)	+6.8(11)	+9.9(14)	+6.8(18)	+6.3
V	+6.0(5)	+4.3(18)	+6.5(8)	+8.5(7)	+7.2(9)	+6.0
C	+4.2(5)	+3.4(11)	+4.0(17)	+6.3(13)		+4.5
ÖB		+5.5(5)	+6.1(6)	+7.5(4)	(1)	+6.3
M		(1)	+12.0(3)	+11.1(19)	—	+11.1
	+4.0	+4.8	+5.9	+8.8	+6.7	+6.0
S73/85						
S1	+6.2(8)	-0.2(42)	+1.1(4)	-1.0(7)	+1.4(8)	+0.7
S2	+2.9(19)	-0.5(16)	+0.4(11)	-0.1(14)	-0.5(18)	+0.5
V	+5.6(5)	+0.1(18)	+0.5(8)	+0.8(7)	-1.3(9)	+0.6
C	+0.4(5)	+2.8(11)	+1.7(17)	+1.3(13)		+1.7
ÖB		+1.5(5)	+0.3(6)	+3.4(4)	(1)	+1.6
M		(1)	-3.4(3)	-3.0(19)		-2.8
	+3.6	+0.3	+0.7	-0.5	-0.2	+0.6

Anm: Observera att beräkningarna är gjorda på kommunbasis. Samtliga kommuners resultat väger således lika i beräkningarna ovan. Siffrorna inom parentes anger antalet kommuner.

Politisk variabel:

S1 = Kommuner där socialdemokraterna 1982 fick mer än 50 % av rösterna samt där övriga partier vardera fick mindre än 20 %.

S2 = Övriga kommuner med socialistisk majoritet 1982.

V = Vågmästarkommuner 1982.

C = Centerpartiet fick mer än 25 % av rösterna samt är största borgerliga parti. Borgerlig majoritet.

M = Moderata samlingspartiet har mer än 25 % av rösterna samt är det största borgerliga partiet. Borgerlig majoritet.

ÖB = Övriga borgerligt styrda kommuner 1982.

Näringsgeografisk variabel:

Vi har använt samma klassificering som i Svenska Kommunförbundet: Näringsliv och sysselsättning från 1983. Typerna kan kortfattat beskrivas:

Glesbygdskommuner: stor yta, minskande befolkning, låg tätortsgrad.

Pendlingskommuner: låg självförsörjningsgrad.

Stora kommuner: minst 45.000 invånare.

Industriberoende kommuner: minst 50 % av sysselsättningen i industri.

Differentierade kommuner: Övriga. Ofta med stor andel offentlig service och/eller areella näringar.

Den bästa utvecklingen finner vi i pendlingskommunerna oberoende av politisk majoritet, otvetydigt bäst i nitton pendlingskommuner och tre differentierade som utgjort kärnan i de moderata framgångarna sedan 1973.

För 1985 års kommunval är bilden något anorlunda. Partiets styrka är i stort oförändrad över hela landet med undantag för en marginell negativ utveckling i de stora städerna och moderatdominerade pendlingskommuner.

Denna moderata röstutveckling reser frågan om samspelet mellan politiska och näringsgeografiska faktorer. Har politisk styrka ett själv-

ständigt förklaringsvärde för ett partis framgång i ett val? Om så är fallet kan den särskiljas från en eventuell näringsgeografisk miljöeffekt?

Om vi för *socialdemokraterna* (i tabell 2) först granskar utfallet i de industriberoende kommunerna kan vi konstatera att partiet klarat sig sämre än genomsnittet i *socialdemokratiskt styrda* industriberoende kommuner med en genomsnittlig socialdemokratisk styrka på 55.9 % 1982. Där emot klarar de sig genomgående bättre än genomsnittet i samtliga typer av *borgerligt styrda* industriberoende kommuner med en genomsnittlig

socialdemokratisk styrka på endast 35.6 %. Orsaken till detta vid första anblicken något förvånande faktum kan vara socioekonomisk eftersom skattekraftsnivån 1984 i de socialdemokratiskt styrda industriberoende kommunerna var i genomsnitt 90.7 medan den i de borgerligt styrda industriberoende kommunerna var 82.9. Hypotesen att socialdemokraterna riskerar att förlora fler röster ju högre individuell och kollektiv materiell nivå får ökat stöd när vi studerar utvecklingen i pendlingskommunerna. Skattekraften är genomgående högre i de kommuner där socialdemokraterna gått tillbaka. Högst (105.6) i de nitton moderatdominerande borgerligt styrda pendlingskommunerna, lägst i de centerdominerade och övriga borgerligt styrda. Resultaten i de befolkningsmässigt stora kommunerna stöder en socioekonomisk miljöhypotes men inte den konkurrerande hypotesen att det är den politiska majoriteten som är förklaringsfaktorn.

Sambandet mellan skattekraft och socialdemokratisk röstutveckling finns emellertid *inte* för de icke konkurrensutsatta socialdemokratiskt styrda glesbygdskommunerna. Utvecklingen av det socialdemokratiska resultatet är drastiskt olika i de icke konkurrensutsatta glesbygds- respektive industriberoende kommunerna trots en i stort identisk partistruktur och skattekraftsnivå.

Johansson-Schmidts (1983:34) tolkning med hänvisning till moderaternas och socialdemokraternas utveckling i de nitton pendlingskommunerna och de icke konkurrensutsatta socialdemokratiskt styrda glesbygdskommunerna att: "likheterna i socioekonomisk och politisk miljö förstärker varandras effekter i riktning mot ett mer profilerat väljarbeteende" håller således vid en bredare analys endast för den moderata röstutvecklingen. Den socialdemokratiska utveck-

lingen i sina starkaste glesbygdskommuner förefaller snarast vara ett undantag från ett generellt mönster. En hypotes som skulle kunna förklara detta avvikande beteende i glesbygdskommunerna vore om det i dessa kommuner är naturligare att ett flöde från centern i högre grad hamnar hos socialdemokraterna än hos moderater eller folkpartiet. En sådan hypotes skulle baseras på att de tidigare centerväljarna i dessa kommuner uppfattade avståndet mellan centern och socialdemokraterna som mindre än avståndet mellan centern och övriga borgerliga partier. Detta är emellertid en empirisk hypotes som endast kan verifieras med ett omfattande material. En alternativ hypotes kan utgå från politisk tradition och organisation enligt ovan s 3 f.

Storstadseffekter

I tabell 3 är den näringsgeografiska miljövariabeln våra tre storstadsregioner.

För *moderaterna* belyser tabellen väl det faktum att de moderata framgångarna inte enbart är koncentrerade till ett antal moderatdominerade pendlingskommuner även om dessa uppvisar det otvetydigt bästa resultatet. Moderaterna har sedan 1973 erhållit sina bästa resultat i Stockholms och Malmöregionen oberoende av politisk majoritet.

Beträffande *socialdemokraternas* utveckling granskar vi först Stockholms- och Göteborgsregionen. Inledningsvis finner vi att i de moderatdominerade borgerliga kommunerna i Stockholmsregionen har socialdemokraterna gått sämre än genomsnittet hela perioden och i de konkurrensutsatta socialdemokratiskt styrda bättre än genomsnittet 1973-82. I 1985 års val

Tabell 3. Utvecklingen (%) för moderater och socialdemokrater i skilda politiska kommuntyper i storstadsregionernas kommunalval 1973-85.

	S1(1)	S2(17)	V(5)	ÖB(3)	M(16)	Tot
M73/85						
Sthlm(22)		+10.8(9)	+12.5(2)		+11.8(11)	+11.4
Gbg(11)	(1)	(1)	(1)	+7.2(3)	+7.5(5)	+7.2
Malmö(9)		+11.5(4)	+7.7(2)		+13.9(3)	+11.5
S73/85						
Sthlm(22)		+0.1(9)	+2.6(2)		-4.5(11)	-1.6
Gbg(11)	(1)	(1)	(1)	+3.0(3)	+1.4(5)	+1.6
Malmö(9)		-4.6(4)	-7.1(2)		-6.5(3)	-5.8

Anm: Stockholms-, Göteborgs- och Malmöregionen är definierade enligt SCBs gruppering. Siffrorna inom parentes anger antalet kommuner.

däremot var resultatet betydligt sämre än genomsnittet i de socialdemokratiskt styrda (-4.3), to m sämre än i de moderatdominerade (-3.3). Karakteren på utvecklingen i Göteborgsregionen motsvarar snarast de industriberoende borgerliga kommunerna, dvs genomgående bättre än genomsnittet. Undantaget är de moderatdominerade kommunerna där utvecklingen är sämre 1979 och 1982. Orsaken till denna skillnad mellan Stockholms- och Göteborgsregionen kan inte sökas i socialdemokratisk styrka. De genomsnittliga skillnaderna är små. Däremot finns det klara skillnader i skattekraftsnivå. De moderatdominerade kommunerna i Stockholmsregionen ligger i topp (genomsnittlig skattekraft 121) följt av konkurrensutsatta socialdemokratiskt styrda kommuner i Stockholmsregionen (114). Göteborgskommunerna har en påtagligt jämn nivå kring 90. Intrycket ovan att skattekraftsnivå kan vara en indikator på en viktig miljöfaktor förstärks ytterligare av resultaten från Malmöregionen där socialdemokratin klarat sig sämst i landet (-5.8), oberoende av politiskt styre, under hela perioden. Socialdemokratisk styrka förefaller inte vara någon god prediktor eftersom socialdemokratisk styrka 1982 i de borgerligt och de socialdemokratiskt styrda kommunerna skiljer sig med ca 15 %. Däremot är den genomsnittliga skattekraften i Malmöregionen påtagligt likartad (strax under 100).

Sammanfattningsvis kan vi konstatera att resultaten pekar entydigt på nödvändigheten av ett närmare studium av sambandet mellan lokal ekonomisk miljö och partiernas röstutveckling. Först skall vi emellertid slutföra vår granskning av partiernas utveckling.

För *folkpartiet* är det svårt att tala om långsiktiga trender vid sidan om rikstrenden. Partiet fick i riksdagsvalet 1952: 24.4 % av rösterna, 1964: 17.0 %, 1973: 9.4 %, 1982: 5.9 % och 1985: 14.2 %. Johansson-Schmidt hittade från valet 1982 inte något entydigt samband mellan partiets mandatstyrka och kommunens socioekonomiska struktur. Deras kommentar var att folkpartiet gav intryck av att vara ett över den svenska samhällsstrukturen fritt svävande idéparti (1983:8). Denna bild kommer att modifieras något vid vår analys nedan. Här skall vi endast notera att partiet inte har återvunnit sin relativa styrka från 1970 i någon av partiets fem starkaste valkretsar 1985; Stockholms stad, Stockholms län, Göteborg, Bohuslän och Älvsborgs N. Däremot har en relativ

förbättring skett i tex Uppsala, Östergötland, Malmöhus och Hallands län.

Det mest anmärkningsvärda beträffande utvecklingen av den folkpartistiska väljarbasen är emellertid den stora likheten i struktur på valkrets nivå mellan början av 1970-talet och 1985. Partiet har 1985 ett 2 % bättre kommunalval än 1973. Variationen i skilda politiska regioner och skilda näringsgeografiska strukturer är minimal. Det enda egentliga generella undantaget är de borgerligt styrda kommunerna i Malmöregionen där vi i kommunalvalen finner en genomsnittlig uppgång på 4.7 %.

För folkpartiet var den nedåtgående trenden spridd över trettio år från 1952 till 1982. För *centern* är situationen en annan. Från 1932 till 1956 var partiets siffror vikande från 14.1 till 9.4 %. ATP-striden medförde en första inbrytning i de stora städerna och partiet avancerade långsamt upp till 15.7 %, 1968, något högre än de 14.1 % partiet hade 1932. På två val (1970 och 1973) går partiet upp till 25.1 % av rösterna, för att sedan under de tre valen 1979-85 tappa mer än hälften av sin väljarkår. Om vi i dessa våldsamma svängningar söker hitta de långsiktiga utvecklingstendenserna dvs valkretsar eller regioner där partiet gått bättre eller sämre än genomsnittet för landet kan man för riksdagsvalen 1936-85 konstatera att partiet haft en, relativt sett, positiv utveckling i norra Sverige, tämligen stabil i Mellansverige samt en dålig utveckling i södra Sverige, sämst i Halland, Gotland och Malmöhus län.

När vi övergår till den mer lättanalyserade perioden 1973-85 kan vi för kommunalvalen konstatera att centern hade 1973 20.8 % av rösterna i Stockholmsregionen och 19.4 % i glesbygdskommuner med icke konkurrensutsatt socialdemokratiskt styre. I båda fallen är partiet näst största parti i kommuntypen. Den politiska situationen borde således för centern vara likartad. En drastiskt annorlunda socioekonomisk miljö leder emellertid till att centern i Stockholmsregionen med icke konkurrensutsatt socialdemokratiskt styre 1985 erhåller 4.8 % av de kommunala rösterna medan partiet i glesbygdskommunerna med icke konkurrensutsatt socialdemokratiskt styre erhåller 12.9 %. Politisk tradition är en kompletterande förklaring till denna skillnad. Centern har under perioden 1973-85 klarat sig otvetydigt bäst i glesbygden särskilt i de icke konkurrensutsatta socialdemokratiskt styrda kommunerna (-6.5 %). I dessa kommuner har centern under

lång tid varit det dominerande partiet gentemot den socialdemokratiska giganten. Kopplingen till det socialdemokratiska partiet, i denna kommuntyp, är också uppenbar på så sätt att i de icke konkurrensutsatta socialdemokratiskt styrda kommunerna klarar sig centern bättre än genomsnittet i samtliga kommuntyper samtliga val utom 1982 då resultatet är sämre genomgående. Motvarande, från det generella mönstret avvikande tendens, finns inte för de konkurrensutsatta socialdemokratiskt styrda kommunerna. I de centerdominerade borgerligt styrda kommunerna klarar sig partiet bättre 1976 och 1985 men sämre under de borgerliga regeringsåren 1979 och 1982. I de moderatdominerade borgerliga kommunerna däremot är utvecklingen genomgående klart sämre än genomsnittet. Bakgrunden här är emellertid utvecklingen i Stockholm, Göteborg och Malmöregionerna som dominerar centermönstret vid sidan om det generella mönstret. Detta innebär att centerstyrka i ett enskilt val har haft dålig prediktionskraft för centerns utveckling. De bästa prediktorerna är i rangordning: storstad och glesbygd samt socialdemokratisk dominans resp. centerdominans. Som underliggande faktorer för utvecklingen förefaller politisk tradition och socioekonomisk miljö ligga närmast.

Till detta skall läggas två av Back-Berglunds (1978:119) resultat: "Centerns regionala styrka kan i allt väsentligt förklaras med ekonomisk struktur samt med hänvisning till vad som kallats politisk kultur och tradition" samt "Har välståndsskillnaderna däremot saknats i regionen har bönderna samlats bakom centerpartiet oavsett ekonomisk status."

För *Vpk* är stabiliteten det mest utmärkande draget i väljarbasens utveckling. Från 1979 till 1985 är de största förändringarna i riksdagsvalen ca -1 % i Stockholm, Stockholms län och Uppsala län. I ett mer långsiktigt perspektiv är stabiliteten också betydande. *Vpk* hade 9.6 % i Stockholms kommun såväl 1948 som 1985, 2.9 respektive 3.1 % i Jönköpings län. Trots den kontinuerliga förändringen av väljarkåren har *vpk* en mycket stabil andel av väljarkåren i samtliga politiska och socioekonomiska regioner. Detta gäller trots att förändringen för *vpk* har ett genomgående negativt samband ($r = -0.2$ – -0.5) med den socialdemokratiska utvecklingen. *Vpk* har således backat något i de socialdemokratiska glesbygdsregionerna, särskilt i Norrbotten. I Stockholms och Malmöregionen har partiet, på kort sikt, bäckat, i princip oberoende av politisk regim.

Miljöpartiets utveckling domineras av diffusion snarare än penetration. Den miljöpartistiska utvecklingen 1982/85 dominerades av framgångar i kommuner där partiet inte ställde upp 1982.

Sammanfattningsvis kan vi konstatera att den *moderata* lokala röstutvecklingen uppvisar de klaraste dragen av *polarisering* där såväl politiska som socioekonomiska miljöfaktorer förefaller ha haft betydelse. Socialdemokratisk och centerdominans har således verkat återhållande på den moderata utvecklingen oberoende av materiell nivå i kommunen medan en högre materiell nivå varit positiv för den moderata utvecklingen i övriga kommuner. Denna effekt är särskilt markant i storstadsregionerna där politisk majoritet endast mycket marginellt påverkat den moderata utvecklingen. För *socialdemokraterna* är det endast i socialdemokratiskt dominerade glesbygder som en politisk miljöfaktor har haft *lokal* betydelse. I övrigt är sambandet mellan socialdemokratisk utveckling och individuell och kollektiv materiell nivå i kommunerna mycket tydlig. När individers och kommuners beroende av statliga transfereringar sjunker tycks förutsättningarna för socialdemokratin bli sämre. För *centern* domineras den lokala utvecklingen sedan 1973 av raset i storstadsregionerna. Lokal materiell nivå har ett klart samband med utvecklingen. Politiska traditioner är emellertid en inte oväsentlig kompletterande/konkurrerande förklaringsfaktor. Varken *folkpartiets* eller *vänsterpartiet kommunisternas* lokala utveckling sedan 1973 förefaller ha något samband med våra politiska, näringsgeografiska eller socioekonomiska miljökatgorier.

Resursomgivningens betydelse för förändringarna 1982/85.

De resultat vi hittills redovisat innebär att vi bör specialgranska valet 1985 från ett materiellt nivåperspektiv.

Ett internationellt intressant resultat i detta sammanhang är det klassiska Segal-Meyer (1969) resultatet som visar att i de undersökta U.S.A. valen var effekten av lokalt välstånd på individens partipolitiska val större än individens egen socioekonomiska status. De föreslår att social status skall mätas genom association snarare än med individens yrke (Miller, 1972:126).

Närmast skall vi i ett fortsatta studium av den kollektiva materiella nivåns effekter på partiernas utveckling i skilda kommuner redovisa ett balansmått för de enskilda partierna dels generellt i

skilda resursomgivningar (tabell 4) dels i storstadsregionerna (tabell 5). Balansmättet visar andelen kommuner med ett *förändrat* valresultat *över* genomsnittet för respektive parti *minus* andelen kommuner med ett *förändrat* resultat *under* genomsnittet. Ett balansmått på 100 innebär således att samtliga kommuner i aktuell kommunkategori uppvisar resultat som är bättre än genomsnittet för partiet.

Den extrema samvariationen mellan skattekraftsnivå och *förändringen* i *folkpartiets* valresultat 1985 är mycket intressant, särskilt mot bakgrund av att det för partiet 1982 saknades entydigt samband mellan mandatstyrka och kommunernas socioekonomiska struktur (Johansson-Schmidt 1983:8). I *ett*hundra procent av av resursstarkaste

kommunerna gör folkpartiet ett bättre valresultat än deras genomsnitt. I åttiosju procent mot tolv gör partiet ett sämre val i de resurssvagaste. Det fanns uppenbarligen i 1985 års kommunalval en drastisk högre sannolikhet att flödet till folkpartiet ökade med en ökad individuell och kollektiv materiell nivå.

Den omvända tendensen för centern och vpk är på intet sätt lika total, men trenden är helt klar. För vpk bör den till etthundra procent negativa balansen i de resursstarkaste kommunerna noteras. Även för socialdemokraterna finner vi samma tendens, med det undantaget att partiet haft sin genomsnittligt sämsta utveckling i socialdemokratiskt styrda kommuner med relativt hög resursnivå (101–110). I dessa kommuner finns en

Tabell 4. Balansmättet i skilda resursomgivningar för partierna i kommunalvalen 1982/85.

	Resursomgivningar (skattekraft 1985)					Tot
	-80(41)	81-90(118)	91-100(77)	101-110(35)	111-(13)	
M82/85	7.5	-1.7	9.1	-8.6	-23.1	0.9
C82/85	31.8	28.8	-14.2	-42.8	-53.8	5.0
KDS82/85	7.3	15.3	-6.5	42.8	38.4	12.7
Fp82/85	-75.6	-44.0	16.9	60.0	100.0	-12.6
Mp82/85	-22.0	-8.5	-14.2	-31.4	-69.2	-17.6
S82/85	46.2	37.4	-1.3	-54.2	-38.5	13.4
Vpk82/85	2.4	3.4	9.1	-31.5	-100.0	-4.2
Ö82/85	-2.5	-20.3	16.8	-48.6	7.7	2.0
Vald82/85	31.8	6.7	9.1	8.5	38.5	12.8
Borg82	68	29	20	11	54	31
Vågm82	15	20	17	11	8	17
Soc82	17	51	64	77	39	52
	100	100	100	100	100	100
Antal	41	118	77	35	13	284

Anm: Balansmättet är andelen kommuner över genomsnittet minus andelen kommuner under genomsnittet. Vidare redovisar vi översiktligt de skilda resursomgivningarnas politiska karaktärer. Mps genomgående negativa balans beror på att medianen genomgående ligger betydligt lägre än medelvärdet.

Tabell 5. Balansmättet för de politiska partierna i storstadsregionerna i kommunalvalen 1982/85.

	Stockholm	Göteborg	Malmö	Övriga	Totalt
M85/82	0.0	-100.0	33.4	4.1	0.9
C85/82	-72.7	-45.5	-55.6	16.5	5.0
Fp85/82	100.0	81.8	33.4	-28.9	-12.6
Mp85/82	-63.7	45.5	-11.1	-16.5	-17.6
S85/82	-45.5	27.2	-100.0	22.4	13.4
Vpk85/82	-91.0	-45.4	-100.0	9.1	-4.2
Ö85/82	9.1	-27.2	100.0	-0.8	2.0
Vald85/82	18.2	63.7	33.3	9.1	12.8

Anm: Balansmättet är andelen kommuner över genomsnittet minus andelen kommuner under snittet. KDS är bortplockat.

klar koppling till övriga partiers framgång. För moderaterna är den begränsade kopplingen till skattekraftsnivån anmärkningsvärd. Folkpartiets resultat är således inte enbart relaterad till den moderata respektive centerutvecklingen.

Tabellens övergripande resultat är att resursnivån drastiskt förändrade sannolikheten för ett visst utfall. De folktoppartistiska politikerna jobbade i klar medvind i samtliga tretton kommuner med en skattekraftsnivå över 111 medan folktoppartipolitiker hade det, relativt sett, svårare i kommuner med en skattekraftsnivå under 80.

För storstadsregionerna (tabell 5) är det intressantaste resultatet för 1985 års val den likartade valvinden i respektive region oberoende av politisk regim. Vi finner inte mindre än fem opinionsbalanser på etthundra procent. Moderaternas Göteborgseffekt (-100 %), folkpartiets Stockholmseffekt (+100 %), socialdemokraternas (-100 %), vpk:s (-100 %) samt övriga partiers (+100 %) Malmöeffekt. I Malmöregionen kunde således inga av de socialdemokratiska- eller vpk-politikerna vända trenden i någon enda av de i respektive region ingående kommunerna till ett resultat över genomsnittet för partiet.

Dessa resultat är ett mycket kraftigt stöd för vår hypotes att likartad socioekonomisk miljö har en självständig effekt på variationen i valresultatet i varje fall vad gäller förändringarna 1982/85.

I nästa avsnitt skall vi försöka fastställa vilka aspekter av lokalt välstånd som har effekter på vilka typer av partiloyaliteter och partiflöden. (För läsare som är ovana vid bytesmatriser och regressionsanalys är detta ett svårt avsnitt. Dessa läsare bör överväga att gå direkt till sammanfattningen av avsnittet.)

Partiflöden och lojaliteter i riksdagsvalen 1982 och 1985. En stegvis regressionsanalys.

Så långt tycker jag vi har fått en ganska god bild av kopplingen mellan den politiska, näringsgeografiska och socioekonomiska miljön och de svenska partiernas röstmässiga utveckling på lång och på kort sikt. Analysen av förklaringsfaktorerna har emellertid endast varit av uni- och bivariat karaktär. Det är naturligtvis nödvändigt att även göra en regressionsanalys där vi simultant kan fastställa de skilda faktorernas självständiga förklarings och prediktiva värde. Operationellt antar vi att R^2 är ett mått på förklaringsnivån och att B-värdet (icke standardiserat) är ett mått på det prediktiva värdet. Basmaterialen är resultaten

i riksdags- och kommunal-valen 1979, 1982 och 1985 samt de nationella bytesmatriserna för 1982 och -85 som ställts till förfogande av docent Sören Holmberg, Göteborg. Samtliga 279 (284) kommunala bytesmatriser kan, idealt, fastställas på grundval av en intervjuundersökning i varje kommun. Eftersom detta inte är genomförbart av resursskäl har vi använt en skattningsmetod med vars hjälp de i viss mening mest troliga övergångsbenägenheterna i varje kommun kan beräknas. Proceduren (entropimaximering) använder den nationella flödesmatrisen och de lokala valresultaten tex från 1982 och 1985 som begränsningar vid beräkningen (iterativ metod) av vilken flödesmatris som var den mest sannolika i var och en av våra 279 kommuner (Johnson 1985:324/f; Berg 1987).

Konstanthållna ekonomiska och politiska miljöeffekter på lojaliteter och bytesbenägenheter kan sedan erhållas med hjälp av en stegvis regressionsanalys (jfr appendix 1) utförd på samtliga flöden och lojalitetsnivåer i de 279 (x2) beräknade flödesmatriserna.

Ekonomiska och politiska miljöfaktorer som prediktiva instrument för skilda typer av partitypen 1979-85.

Resultaten i bakgrundsanalysen ovan är entydiga. Skattekraftsnivå har ett högt prediktivt värde på vissa av förändringarna i partiernas valresultat. Observera att det naturligtvis inte är skattekraftsnivån i sig som har ett förklaringsvärde. Skattekraftsnivån är en *indikator* på den lokala välståndsnivån. Vår socioekonomiska hypotes är att röstutvecklingen är olika när väljarna befinner sig i olika socioekonomiska miljöer. En central fråga är naturligtvis om skattekraft är den bästa indikatorn på socioekonomisk miljönivå eller om det finns andra mått som bättre mäter den lokala välståndsnivån eller som mäter andra aspekter av den lokala ekonomiska situationen.

Nästa logiska steg i forskningsprocessen vore att testa empiriskt baserade hypoteser rörande de relativa effekterna av ekonomisk, politisk och regional miljö på bytesbenägenheterna i ett flerpartisystem. Tidigare forskning förser oss i ringa grad med sådana hypoteser. Valforskningen befinner sig således i ett explorativt, hypotesgenererande skede i processen långt ifrån ett idealläge där specifika modeller för bytesbenägenheterna kan testas. I brist på sådana måste vi åter använda oss av en andrahandslösning: Ett antal ekonomiska, politiska och regionala miljömått

som operationellt antas karakterisera skilda kommunala miljösituationer analyseras i en stegvis regressionsanalys med syfte att vaska fram vilka av dessa variabler som har högst förklaringskraft.

Målsättningen är en modell över relationssamband mellan å ena sidan ekonomisk, politisk och regional miljö och å andra sidan partiloyaliteter och bytesbenägenheter som kan testas på 1988 års val.

Indikatorerna på lokalt välstånd kan lämpligen indelas i tre grupper; resurs-, deprivations-, och förändringsnivå. Vi kommer här att använda skattekraft (1985) och genomsnittlig familjeinkomst (1980) som indikatorer på den materiella nivån i kommunen. Måtten samvarierar i mycket hög grad ($r=0.88$). Deprivationsindikatorerna är naturligtvis arbetslöshet (% arbetslösa sept. 82 och 85) och socialbidragsnivå (% av befolkningen 82 och 84). Som förändringsindex kommer vi att använda befolkningsförändringarna i kommunen (1975–85) resp (1971–81). Vidare kommer vi att använda ett mått på lokal kommunal kostnadsnivå. (En typfamiljs årskostnad för social service. Källa Privata affärer 7/8 85). (Källan för flertalet mått är Leif Johanssons kommundatabas.)

Uppfattningen att dessa mått är index på skilda aspekter av lokalt välstånd styrks av att korrelationskoefficienterna är förhållandevis låga (som högst -0.47 men i flera fall insignifikanta).

Att i en analys av detta slag endast analysera de ekonomiska måtten är emellertid tveksamt. En kontroll för blockmajoritet och de i det analyserade flödet ingående partiernas partistyrka i föregående val är nödvändig inte minst mot bakgrund av ett av Gustafssons (1974:278) huvudresultat: "att partistyrka som sådan kan dra väljare till ett parti och behålla väljare inom ett parti och att den är nästan lika viktig för ett partis positiva utveckling på en ort som ett för partiet fördelaktig fördelning av valmanskåren på sociala kategorier".

Analysen ovan visar dessutom att storstadsregionerna i flera fall uppvisar ett väljarbeteende skilt från övriga landet. De tre storstadsregionerna har därmed medtagits som dummyvariabler i regressionsanalyserna. Alla redovisade värden är signifikanta på lägst 0.05 nivån.

Vi har valt att presentera resultaten från riksdagsvalet eftersom de är baserade på en markant säkrare riksfloresmatris (dubbla urvalet) (jfr Holmberg 1987).

Resultat av regressionsanalysen. Blocken 1979/82 och 1982/85.

Inledningsvis är vi intresserade av vilka prediktionsfaktorer som är kopplade till de beräknade flödena mellan det socialistiska och det borgerliga blocket samt gruppen övriga partier. De nationella flödesmatriserna för blocken 1979/82 och 1982/85 redovisas i tabell 6.

Tabell 6. Flödesmatriserna för blocken 1979/82 och 1982/85. Riksdagsvalet. (%). KDS och Mp är definierade som övriga partier.

		1982			
		Soc	Borg	Övr	
1979	Soc	91	2	6	100
	Borg	7	84	9	100
	Övr	32	23	45	100
		1985			
		Soc	Borg	Övr	
1982	Soc	87	5	8	100
	Borg	4	90	6	100
	Övr	24	26	50	100

Tabellen speglar valresultaten 1982 och 1985. Notera tex att den "socialistiska lojalitetsnivån" sjönk från 91 % 1982 till 87 % 1985 medan den "borgerliga" steg från 84 % 1982 till 90 % 1985.

Flöden borgerlig-socialistisk: Regressionsanalysen av de 279x2 iterativt beräknade elementen i flödesmatriserna visar att blockstyrka dominerar som prediktiv faktor för de beräknade röstflödena mellan det borgerliga blocket och det socialistiska såväl 1982 som 1985. Det prediktiva värdet är emellertid jämförelsevis lågt. För varje ytterligare procent lokal borgerlig styrka minskar flödet till de socialistiska partierna med 0.05 % (1982) samt 0.03 % (1985). Vidare visar regressionsanalysen att röstflödet från de socialistiska till de borgerliga partierna ökade generellt med 0.5 % i Stockholms resp Malmöregionen jämfört med övriga landet. Inga av alla våra lokala ekonomiska indikator förefaller ha något prediktivt värde på de beräknade flödena mellan de båda huvudblocken i svensk politik under början av 1980-talet med ett möjligt undantag från 1982 då de båda deprivationsfaktorerna arbetslöshetsnivå och socialbidragsnivå möjligen ökade flödet till de socialistiska partierna något.

Flöden borgerlig/socialistisk-övriga partier: För flödet från de båda etablerade blocken till gruppen övriga partier visar sig emellertid våra eko-

nomiska mått ha betydande prediktiva värden. För röstflödet från det socialistiska blocket till övriga partier 1985 dominerar skilda mått på lokalt välstånd bilden. Varje procentförändring uppåt i socialbidragsnivån tenderade att öka flödet till övriga partier med 0.1 %. En högre nivå på servicekostnaderna för en normalfamilj med 1 000 kr/år likaså. Dubbla effekter finner vi när arbetslösheten är 1 % högre. En positiv befolkningsutveckling tenderar att bromsa flödet. Övriga partiernas lokala styrka som inte finns som prediktiv faktor 1985 är 1982 den tyngsta faktorn. En högre lokal inkomstnivå och en positiv befolkningsutveckling bromsade 1982 flödet från det socialistiska blocket till gruppen övriga partier.

Den lokala styrkan för övriga partier och skilda lokala ekonomiska mått vägde 1982 tämligen jämt som prediktiva instrument för flödet från det borgerliga blocket till övriga partier. Samtliga våra ekonomiska mått har signifikant prediktivt värde. Tyngst väger en positiv befolkningsutveckling, låga servicekostnader och en låg arbetslöshetsnivå som samtliga bromsar flödet. I valet 1985 försvinner även för denna relation övriga partiernas lokala styrka som prediktiv faktor. De väsentligaste faktorerna är åter en positiv befolkningsutveckling samt en låg arbetslöshetsnivå som båda bromsar flödet.

Nästa steg är en analys av flödet mellan de enskilda partierna. Tyvärr är partierna i kategorin övriga partier för små för att möjliggöra en enskild analys.

Resultat av regressionsanalysen. Flöden mellan enskilda partier 1979/82 och 1982/85.

Socialdemokraterna: Den egna lokala styrkan har, förvånande nog, ett mycket marginellt prediktivt värde för de socialdemokratiska lojalitets- eller flödes-nivåerna. Det prediktiva värdet visar sig dessutom vara identiskt för 1982 och 1985 (0.05 %) och oberört av om kommunen är socialistisk eller borgerlig.

Regressionsanalysen pekar entydigt på Stockholms- och Malmöregionen som avvikare i ett annars enhetligt flödesmönster. Socialdemokratin tappar, helt enligt det långsiktiga mönstret, relativt sett flest röster till de borgerliga partierna i Stockholmsregionen 1982 och i Stockholms- och Malmöregionen 1985. För flödet från socialdemokratin till övriga partier är de ekonomiska indikatorernas betydelse otvetydig. Motsvarande tendenser finner vi även 1982 men på en markant lägre nivå samt med en omvänd (för s positiv) ef-

fekt av en högre arbetslöshetsnivå (socialdemokratin var i opposition).

Det faktum att vi finner samma grundläggande prediktiva struktur för de socialdemokratiskt relaterade flödena såväl 1982 som 1985 var oväntat men mycket positivt med tanke på vår målsättning att skapa en förklaringsmodell för partitytesmönstren som håller över tiden.

Vänsterpartiet-kommunisterna: Enligt riksbytesmatriserna förlorar vpk vid vart och ett av de senaste valen ca 20 % av sina väljare till socialdemokraterna men vinner samtidigt lika många nya väljare tillbaka. I riksdagsvalet 1982 t ex röstade 25 % av vpk:s väljare 1979 på socialdemokraterna 1982 medan ca 15 % bytte från socialdemokratiska partiet till vpk. Såväl 1982 som 1985 dominerar (förklarar mer än hälften av variansen) vpk:s lokala styrka som förklaringsfaktor. Flödet till socialdemokratin från vpk minskade med 0.8 % (1982) och 0.6 % (1985) för varje procentenhet starkare lokalt röststöd för vpk i föregående val. Socialdemokraternas lokala partistyrka har inget prediktivt värde. Bortsett från ett marginellt utbyte med det populäraste av de två mittenpartierna byter vpk enligt riksbytesmatrisen, i övrigt, endast väljare med kategorin övriga partier. I den relationen är vpk:s partistyrka som förklaringsfaktor klart underordnad partistyrkan för kategorin övriga partier. Flödet från vpk till övriga partier bromsas visserligen med 0.2 % (1982, nivå 4 %) resp 0.4 % (1985, nivå 6 %) för varje procent starkare lokalt vpk men flödet ökar med 0.6 % (1982) resp 1.3 % (1985) för varje procent starkare övrigt parti. Nivån på den lokala arbetslösheten bromsar vidare flödet (från vpk) i samma omfattning som lokal partistyrka medan däremot varje procentenhet ökad socialbidragsnivå ökade flödet med 0.2 %. Den förklarade variansen var särskilt hög i de socialistiskt styrda kommunerna. Motsvarande ekonomiskt baserade tendenser finner vi för flödet till socialdemokratin såväl 1982 som 1985. Regressionsanalysen påvisar dessutom att vpk hade särskilda problem i Malmöregionen såväl 1982 som 1985.

Siffrorna visar klart den markanta konkurrenssituationen mellan vpk och kategorin övriga partier. En högre arbetslöshetsnivå gynnade vpk i båda valen medan en högre socialbidragsnivå gynnade kategorin övriga partier. För Malmöregionen 1985 antyder materialet ett flöde från s till vpk och från vpk till kategorin övriga partier.

Borgerliga flöden: Därmed övergår vi till den

borgerliga sidan. De största flödena finner vi från folkpartiet till moderaterna 1982 (27 % av fp:s röster 1979) och från moderaterna till folkpartiet 1985 (16 % av moderaternas röster 1982) samt från centern till moderaterna 1982 (11 %) och från centern till folkpartiet 1985 (16 %). Resultatet av regressionsanalysen av dessa flöden framgår av tabell 7a-b.

Vi konstaterar att de tyngsta förklaringsfaktorerna är identiska för samtliga flöden. Lokal partistyrka och inkomstnivå dominerar totalt. För flödena mellan moderaterna och folkpartiet förklarar lokal moderatstyrka hela 39 % av variansen 1982 medan lokal fp-styrka har motsvarande effekt 1985. Lokal inkomstnivå har betydligt högre förklarings- och prediktivt värde 1985. Generellt gäller dock att en högre inkomstnivå ökade flödet från det minst populära partiet till det mera.

Beträffande flödet från centern till moderaterna 1982 respektive centern till folkpartiet 1985 är inte endast faktorerna desamma. Faktorernas förklarade varians är i det närmaste identiska.

Skillnaden är att samtliga faktorer har drastiskt ökat sina prediktiva värden 1985.

Beträffande flödet mellan centern och folkpartiet 1982 (ej redovisat i tabell) var de ömsesidiga styrkerelationerna avgörande. Lokal folkpartistyrka dock betydligt mer väsentlig än centerstyrka. Den lokala centerstyrkan ökade betydligt i betydelse som prediktiv faktor 1985 men lokal inkomstnivå var den viktigaste förklaringsfaktorn.

Centern klarade sig således genomgående dåligt i resursstarka centerkommuner kring storstäderna medan partiet klarade sig relativt bra i resursfattiga centerkommuner. Klara kommunalrådseffekter accelererade eller bromsade dessa grundläggande effekter (jfr analysen av extremkommunerna nedan). Vi kan vidare konstatera att centern hade bäst hjälp av sin lokala styrka gentemot folkpartiet 1985, att lokal inkomstnivå var mest negativ för centern gentemot folkpartiet 1985 samt att centern såväl 1982 som 1985 klarat sig bäst där någon av eller helst både folkpartiet och moderaterna varit svaga.

Tabell 7a. Förklarad varians (R^2) för flödena Fp-M(82); M-Fp(85) samt C-M(82); C-Fp(85).

	Mod styrka	Folkp styrka	Center styrka	Inkomst nivå	Soc. b nivå	Alös nivå	Sthlm sreg	Tot. förkl. varians
Fp-M 1979/82 R^2 27 %	0.39	0.19		0.10	0.02			0.70
M-Fp 1982/85 R^2 16 %	0.10	0.38		0.15		0.02		0.65
C-M 1979/82 R^2 11 %	0.08		0.04	0.71			0.01	0.84
C-Fp 1982/85 R^2 16 %		0.06	0.04	0.74			0.02	0.86

Tabell 7b. Prediktivt värde (B) för flödena Fp-M(82); M-Fp(85) samt C-M(82); C-Fp(85).

	Mod styrka	Folkp styrka	Center styrka	Inkomst nivå	Soc. b nivå	Alös nivå	Sthlm sreg
Fp-M 1979/82 B 27 %	0.37	-0.65		0.10	0.36		
M-Fp 1982/85 B 16 %	-0.12	0.70		0.24		-0.25	
C-M 1979/82 B 11 %	0.13		-0.07	0.06			0.91
C-Fp 1982/85 B 16 %		0.56	-0.15	0.27			2.4

Partistyrka och lojalitetsnivå.

Om vi avslutningsvis jämför partistyrkans förklarings- och prediktiva värde för lojalitetsnivån kan vi först konstatera att det prediktiva värdet är genomgående positivt. Allt annat konstant är en större lokal styrka bättre än en mindre. Undantaget är kategorin övriga partier i kommunalvalet 1985 där väsentliga inbrytningar gjordes för miljöpartiet och lokala partier i kommuner där de tidigare inte varit representerade. Genombrottet var dock inte av den storleksordningen att den gav utslag i negativ riktning i den regressionsanalysen. I övrigt gäller att partistyrkan är väsentligast för de små partierna. För varje procentenhett högre lokal styrka för vpk, fp och övriga partier 1982 var lojalitetsnivån, *ceteris paribus*, mer än en procent högre i riksdagsvalet. Även 1985 är värdet för vpk över 1 %. För fp är värdet 0.8 %. Med undantag för övriga partier 1985 är den förklarade variansen i samtliga dessa fall över 0.30 vilket är de högsta förklaringsvärdena för denna faktor för samtliga partier utom för moderaterna 1982 med ett förklaringsvärde på 0.51. För centern båda åren och för moderaterna 1985 ligger förklaringsvärdet mellan 0.05 och 0.1. För socialdemokratin ligger förklaringsvärdet 1982 på 0.13 och 1985 på 0.05. Orsaken till dessa effekter bör vara trösklarna i lokal partistorlek som partierna passerar i sin utveckling. Lokal representation är den naturliga första tröskeln (1.5–4 %) vanligast strax under 2 %. Nästa nivå kommunstyrelserepresentation (ca 8 %) med allmän nämndrepresentation något högre, etc.

Det är väsentligast för ett parti att forcera de lägsta nivåerna. För ett väletablerat parti, även lokalt, förlorar partistyrkan i självständig betydelse för valresultatet utom vad gäller de interna relationerna mellan de borgerliga partierna.

Sammanfattningsvis kan vi konstatera

att vi har ett storstadsfenomen i valbeteende som dock kan relateras till medelinkomstnivå men ej till politisk majoritet.

att egenstyrka är väsentligast för gruppen övriga partier och vpk.

att styrkerelationerna mellan de borgerliga partierna, kompletterat med medelinkomstnivå i hög grad förklarar och predikterar flödesvariationerna inom det borgerliga blocket.

att flödet från de borgerliga och de socialistiska partierna till gruppen övriga partier såväl 1982 som 1985 till mycket stor del kan förklaras med

ett lokalt ekonomiskt missnöje med den egna eller bekantas ekonomiska situation. Deprivationsfaktorerna arbetslöshet (ökar flödet) och socialbidragsnivå (ökar flödet) samt befolkningsutvecklingen (minskar flödet) framträder som signifikanta faktorer i vår regressionsanalys såväl 1982 som 1985. För det borgerliga flödet till övriga partier tillkommer även det lokala inflationsmättet servicekostnad (ökar flödet) och lokal inkomstnivå (minskar flödet) som signifikanta faktorer.

att flödet mellan de socialistiska och det borgerliga blocket i hög grad är relaterat till borgerlig/socialistisk styrka men att deprivationsfaktorer hade betydelse 1982 samt att storstadsregionerna avvek såväl 1982 som 1985.

att samtliga faktorer medverkade till att storstadsregionerna uppvisade de största flödena såväl 1982 som 1985.

att regressionsanalysen av variationen i den socialdemokratiska lojalitetsnivån i samtliga kommuner i kommunalvalet 1985 klart visar den additiva effekten av samtliga våra ekonomiska indikatorer på den socialdemokratiska lojalitetsnivån. En positiv befolkningsutveckling är den enda ekonomiska faktorn som påverkar lojalitetsnivån i positiv riktning. Socialbidrags-, affluence-, arbetslöshets- och kostnadsutvecklingsnivån förefaller samtliga (i nu nämnd effektordning) signifikant ha bidragit till den socialdemokratiska förlusten i kommunalvalet 1985. Vad gäller de politiska faktorerna är partistyrkans positiva effekt begränsad till de borgerliga kommunerna. Partiet tappade signifikant mer (*ceteris paribus*) i de socialistiska jämfört med de borgerliga kommunerna.

att för centern (särskilt i S1 kommunerna) är korseffekten av centerns egen styrka och lokal inkomst uppenbar. Faktorerna förklarar 60 % av variansen (inkomstnivå (40 %), partistyrka (20 %)). Om inkomstnivån är 1 000 kr högre tenderar den centerpartistiska lojalitetsnivån att sjunka med 1.1 %, om partistyrkan ligger 1 % högre höjs lojalitetsnivån med 1 %. För B1 kommunerna är den egna centerpartistiska styrkan helt dominant som förklaringsfaktor dock på en något lägre prediktiv nivå.

att i flödesavseende inom det borgerliga blocket avviker Stockholm (särskilt starkt flöde c-fp och c-m), Göteborg (särskilt starkt flöde c-fp och m-c) samt Malmö (särskilt starkt flöde c-ö).

Extremkommuner i valhänseende. Kommunalvalet 1985

Generellt. Politiska kopplingar.

Efter denna första presentation av skilda miljömässiga (politiska och ekonomiska) effekter skall vi vända på analysen och specialgranska de kommuner 1985 där partierna klarat sig särskilt bra eller särskilt dåligt och se om den analysen kan komplettera bilden av det kommunala valresultatet 1985.

Först kan vi konstatera att *socialdemokraternas valresultat* samvarierar endast med vpk:s och kategorin övriga partiers. I 1985 års val har socialdemokraterna trettio mycket bra kommunalval (dvs med resultat som för partiet är bättre än en standardavvikelse över medeltalet för partiet i samtliga kommuner), respektive trettiosex mycket dåliga (sämre än en standardavvikelse under medeltalet). I dessa senare trettiosex kommunalval går kollektivet övriga partier bra (bättre än medelvärdet) eller mycket bra i tjugosju. Motsvarande siffra för vpk är tjugoen. Dessa tendenser kvarstår för kommuner med socialistisk majoritet. För de bästa socialdemokratiska kommunalvalen finns motsvarande tendenser men de är inte lika markerade. Vi kan inte finna någon koppling mellan extremvalen för s och c. För s och m finns en liten tendens till bra val i samma kommuner. Sambandet mellan s och fp är främst att s klarar sig bäst i kommuner där fp av skilda skäl inte lyckas så väl (fattiga). Den omvända kopplingen är mycket svagare. Däremot är båda tendenserna mycket starkare i de socialistiskt styrda kommunerna vilket *inte* gäller för övriga samband ovan. För det *moderata valresultatet* i kommunerna är kopplingen till det folkpartistiska valresultatet tydlig särskilt i extremkommunerna. Av fyrtiotvå kommuner där fp klarar sig mycket bra går moderaterna dåligt (sämre än medelvärdet för partiet i samtliga kommuner) eller mycket dåligt (sämre än en standardavvikelse under medeltalet för partiet) i trettiofem. Den mest signifikanta kopplingen är mellan mycket goda folkpartival och mycket dåliga moderatval. För *centern och folkpartiet* finns dels ett generellt samband ($r = -0.5$) dels ett kraftigt samband i extremkommunerna. Av trettiofyra kommuner där centern klarar sig relativt bra klarar sig folkpartiet dåligt eller mycket dåligt i trettioen. Enda modifieringen av sambandet gäller centerns mycket dåliga kommuner där även moderaterna får ett tillskott av de nya rörliga rösterna.

Kommunalrådseffekter, politik och ekonomi.

Resultaten i regressionsanalysen ovan pekade entydigt mot att skilda aspekter av lokal socioekonomisk miljö i vissa fall kompletterad med den politiska miljöfaktorn förklarar det mesta av variationerna kring de generella rikstendenserna i varje fall i 1985 års val.

En närmare granskning av extremresultaten för de enskilda partierna förändrar inte bilden men förser oss med kompletterande nyanser. Resultatet i Järfälla är ett bra exempel: Järfälla är en socialdemokratiskt styrd pendlingskommun till Stockholm med en extremt hög skattekraft (120), hög socialbidragsnivå (1984:8) och en hög kommunalskatt (31.80). Samtliga faktorer borde, enligt det prediktiva mönster som redovisats ovan lett till ett dåligt resultat för socialdemokraterna. Resultatet blev istället en för 1985 års val unik socialdemokratisk uppgång på 5.7%. Orsaken förefaller entydig; en sanering av kommunens ekonomi (genom skattehöjning) från ett underskott på ca 60 miljoner till ett överskott och *löfte om sänkt skatt*.

Vi bör emellertid inte, som påpekas i våra enquetesvar (jfr appendix 2), underskatta kommunalråds- eller 'Thaléeffekten'; "Thalén saneraren att lita på". Det skall i 1988 års val bli särskilt intressant att följa utvecklingen i Järfälla: Är "Thalénrösterna" bara utlånade till socialdemokraterna eller finner vi tendenser till att de stabiliseras?

För övriga *socialdemokratiska* kommuner med det relativt sett bästa resultatet finner vi få kommunalrådseffekter. Av de *femton bästa* kommunerna för partiet hade endast fyra socialistisk majoritet. Åter är den ekonomiska omgivningen den bästa prediktorn. I dessa kommuner (Järfälla undantaget) är den genomsnittliga skattekraften 83. Det är märkbart hur partiet stärker sin ställning i resursfattiga områden där partiet tidigare varit svagt. I nio kommuner med borgerlig majoritet (av de tjugo bästa) var den genomsnittliga socialdemokratiska styrkan inte högre än 28.9%, 1982.

När vi övergår till de *femton kommuner där socialdemokraterna klarade sig sämst* (-11.3 - -6.6) kan man först konstatera att elva hade socialistisk majoritet. I dessa hittar vi naturligtvis, i vårt enkätmaterial, ett antal sk affärer. Den dominerande bilden är dock den strukturellt likartade karaktären där en genomsnittlig skattekraft på 102 är mest framträdande. Vidare är den genomsnittliga socialbidragsnivån i de tjugo bästa kommu-

nerna 4 %, i de tjugo sämsta 6.3 %. Arbetslösheten är 2.3 resp 3.1 % och ungdomsarbetslösheten 4.7 resp 7.7 %. Generellt visar vår flödesanalys att det socialdemokratiska partiet klarar sig bättre i s-styrda kommuner där socialbidragsnivån sjunker (förändringsdata 82/85) och sämre om nivån stiger oberoende av lokal regim. Tendensen är mindre tydlig för ändringar i arbetslösheten. Min bedömning blir att det 1985 fanns i ett stort antal relativt resursstarka socialdemokratiskt styrda kommuner ett latent missnöje som kanaliserades i röstande på övriga partier (tex Skånepartiet), folkpartiet eller vpk. Det framgår tydligt av enkäterna att "affärerna" som utlöste flödet kunde vara av såväl allvarlig som relativt bagatellartad karaktär. Den naturliga förklaringen till att vi finner en högre potential för ett flöde från socialdemokratin med en högre skattekraftsnivå är naturligtvis att det kommunala och individuella beroendet av staten minskar med en högre individuell och kollektiv inkomstnivå.

När vi övergår till de *moderata extremkommunerna*, vad gäller röstutveckling, kan vi konstatera att partiet i fem av de åtta bästa kommunerna är dominant i det styrande borgerliga blocket. I tre av dessa genomfördes skattesänkningar just före valet i vad som enligt enkätmaterialiet allmänt uppfattades som goda kommunala ekonomier utan nedskärningar. Generellt finns i enkätmaterialiet flera fall där man allmänt pekar på en moderat kommunalrådseffekt. I de närmast följande sju kommunerna finner vi fem kommuner med socialistisk majoritet där fp 1982 hade en genomsnittlig styrka på 2.9 %. Med centern i opinionsmässig motvind, inget övrigt parti, förefaller moderaterna i dessa kommuner varit det enda trovärdiga alternativet till socialdemokraterna. I resterande extrema positiva moderatkommuner har antingen centern eller övriga partier gjort ett katastrofval. Av de femton kommuner där moderaterna gick sämst tillhörde sju Göteborgsregionen, tre Stockholms- och två fanns i Östergötland. I tretton fall var moderaterna största borgerliga parti. I ett stort antal fall dominerade moderaterna det borgerliga blocket (7 borg, 5 vågm, 3 soc). Svaga m-råd, liberala traditioner och uppgörelser mellan m och s är de förklaringar som enkätmaterialiet pekar på. För min del förefaller en folkpartitradition i vissa fall tillsammans med negativa kommunalrådseffekter vara de troligaste förklaringsfaktörerna. Den dominanta

"göteborgseffekten" är intressant men vi har inte tillräckliga data för att uttala oss om dess orsaker förutom den kraftiga liberala traditionen.

För *folkpartiets extremkommuner* är karaktären av framgångar i storstadsregionerna och större städer markant. Av de tio främsta är nio att karakterisera som pendlingskommuner eller större städer. Särskilt intressant är en grupp socialdemokratiskt styrda större städer (på listan över folkpartiets förändrade resultat hamnar de mellan 10-25) med en skattekraft strax över 100. I dessa går socialdemokratiska partiet, moderaterna och centern tillbaka och samtliga röster tycks gå till folkpartiet. Helsingborg är ett exempel: M -1.6, C -3.7 och S -4.6 = -9.9. Folkpartiet gick fram 10.4 % till 16.1. Det märkliga är emellertid att i samtliga fall nådde folkpartiet upp till en nivå nästan identisk med den partiet hade 1970.

Två av folkpartiets framgångskommuner har inte karaktären av pendlings eller större städer nämligen de industriberoende kommunerna Tibro och Stenungsund. Vårt enquetematerial pekar på kommunalrådseffekten som mest trolig i Tibrofallet. Beträffande Stenungsund bör Göteborgseffekten vara förklaringen. Som vi konstaterat ovan är skattekraften en central prediktor. De tjugo bästa fp-kommunerna har en genomsnittlig skattekraft på 101. De tjugo sämsta på 84. De tjugo sämsta består av elva glesbygdskommuner, fem industriberoende och fyra kommuner av pendlingskaraktär till kommuner av typ Jönköping (Habo). Folkpartiets klassiska framtoning (jfr Back/Berglund), liberala traditioner i storstäderna, hög andel röstande i medelklassen, kamp för marginalskattesänkningar och trimning av statlig och kommunal sektor är inget som är tilldragande för flertalet av väljarna i de fattiga regionerna i Sverige.

För *centern* har vi flera fall av klara kommunalrådseffekter. Det bästa exemplet är de båda borgerligt styrda grannkommunerna kring Siljan i Kopparbergs län: Mora och Leksand. Kommunerna har en mycket likartad kommunalekonomisk, näringspolitisk och politisk struktur med en centerstyrka på 35-40 %. Trots detta tillhör Mora de tio sämsta och Leksand de tio bästa kommunerna för centern.

Starka centerkommuner återfinns i osannolikt stor omfattning både bland de femton bästa och de femton sämsta. Av de femton bästa var centern största borgerliga parti i fjorton, i de femton

sämsta är centern största borgerliga parti i åtta. Centern är emellertid större genomsnittligt i de sämsta (24.8 %, 1982) jämfört med de bästa (20.2 %) vilket beror på att vi har elva kommuner med borgerligt styre bland de sämsta mot endast tre bland de bästa. Skattekraften är 89 för de femton sämsta och 84 för de bästa. Skattekraft förefaller således inte vara en lika central variabel för centerns extremkommuner som för tex folkpartiets och socialdemokraternas. Större betydelse, som prediktivt instrument har den näringsekonomiska fördelningen. Den är för de femton sämsta (8 pendl, 4 div och 3 industrib.) samt för de femton bästa (5 glesb, 5 industri, 3 div samt 2 pendlingskommuner).

Vi finner i flera fall att liberala traditioner vid låg skattekraft haft svårt att slå igenom, vilket varit till centerns fördel. Omvända förhållandet har gällt centerstarka regioner i storstadsområden med hög skattekraft.

För *miljöpartiet* håller vår generella förklaring även för extremkommunerna. Av miljöpartiets tjugo bästa kommuner ställde partiet 1982 inte upp i tretton.

För kategorin *övriga partiers framgång* är kopplingen till det socialdemokratiska partiets resultat uppenbar. Socialdemokratiska partiets resultat var för de tio bästa kommunerna för kategorin *övriga partier* -7.4 % (7 socialdemokratiskt styrda) men "endast" -4.2 % för de tio följande (8 socialdemokratiskt styrda). Det är tydligt att det i ett antal socialdemokratiskt styrda kommuner fanns ett utrymme som i fallen ovan fylldes av kategorin *övriga partier*.

Slutsatser och framtida forskning

Slutsatsen av min analys är att vi har funnit klara effekter av den politiska och ekonomiska miljön på de politiska partiernas lokala valresultat. Särskilt den lokala inkomstnivån tycks 1985 ha inneburit likartade problembilder för väljarna vilket kan ha varit orsaken till de likartade förändringarna i röstningsbeteendet. Under 50- och 60-talen var det i valforskningen populärt att tala om den nationella valvinden som blåste lika över fattiga och rika valdistrikt. Jag tar inte ställning till riktigheten i detta påstående utan konstaterar endast att den nationella valvinden har kompletterats med starka lokala vindar som 1985 var kraftigt ekonomiskt relaterade.

Analysen kan dock enbart ses som hypotesgenererande. Valen 1982 och 1985 som är kärnan

i vår analys kanske var av mycket speciell karaktär med Westerbergeffekten 1985 och den ekonomiska svackan 1982. Resultaten kanske inte är generaliseringsbara. Valet 1988 ger oss en första test på den frågan.

Jag måste naturligtvis även fördjupa analysen till valdistriktsnivå (ca 1000-1500 röstberättigade). I ett första testfall skall jag studera de 152 valdistrikten i Malmö kommun. Den ekonomiska sociala och politiska homogeniteten i dessa valdistrikt är det första analysobjektet. Bildar de nya villasamhällena i Malmö en typ av enhetlig social miljö som starkt påverkar röstningen? Är de sociala nätverken och kontakterna starkare i villasamhällena än i hyresområdena? Det är knappast troligt att partipolitiken är en så central del av vardagen och de dagliga samtalen som de förmodligen var i gamla tiders bruksamhällen (Jfr Bergström 1983:31).

Homogeniteten i valdistrikten bostads-, inkomst- och yrkesmässigt är naturligtvis olika. Skilda mått på den socioekonomiska homogeniteten kommer att kopplas till mått på den politiska homogeniteten i valdistrikten. Resultaten i min uppsats ovan kan sedan testas på detta nya material.

Därmed är vi väl rustade för att genomföra en undersökning på individnivå av valet i Malmö kommun. Väljarnas subjektiva upplevelser av sin ekonomiska (har du fått det mycket bättre, bättre, oförändrat, sämre eller mycket sämre) och sociala miljö och deras syn på de politiska partierna är naturliga variabler i den analysen. Objektiva mått på inkomstnivåer, inkomstförändringar, flyttningsmönster och sociala nätverk vore naturligtvis av stort värde. Betydligt svårare att fastställa är naturligtvis hur dessa miljövariabler har påverkat deras individuella röstningsbeteende.

Idealt skulle jag naturligtvis vilja genomföra såväl ekologiska som individbaserade analyser i ett urval av kommuner under ett antal val. En sådan forskning är nödvändig för att arbetet med konstruktionen av prediktiva modeller över röstbeteendet skall kunna föras vidare.

- *Ett tack till Humanistisk-Samhällsvetenskapliga forskningsrådet (HSFR) för finansiella resurser, Sören Holmberg, Göteborg, för tillgången till de nationella bytesmatriserna samt Leif Johansson, Lund för tillgången till kommundatabasen.*

Appendix 1. "Tekniken innebär i huvudsak följande: Korrelationskoefficienterna mellan samt-

liga i en analys ingående variabler beräknas och med utgångspunkt från den av de oberoende variablerna som har högst samvariation med den beroende variabeln bestäms en första regressionskvation. Partialkorrelationskoefficienterna mellan den återstående variationen hos den beroende variabeln och de återstående oberoende variablerna beräknas sedan och den oberoende variabel för vilken den högsta koefficienten noteras inkluderas i regressionskvationen som för varje steg skrivs om. Processen fortsätter tills samtliga oberoende variabler förts in i regressionskvationen eller tills den högsta kvarvarande partialkorrelationskoefficienten får ett icke-signifikant värde. Som slutresultat av beräkningarna erhålles en regressionskvation, en uppgift om hur stor andel (återgiven som R²) av variationen i den beroende variabeln som "förklaras" genom att man tillämpar denna regressionskvation samt uppgifter om storleken på samtliga residualer sedan det avslutande steget genomförs." (Gustafsson, 1974:115 cit).

Appendix 2. En enkät har skickats till samtliga partier i de kommuner där något parti fick ett resultat som tillhörde de tio bästa respektive de tio sämsta kommunalvalsresultaten för partiet 1985 jämfört med 1982. I detta sammanhang har vi endast redovisat spridda illustrativa resultat från materialet. Vi återkommer i annat sammanhang till en mer grundläggande analys och presentation av enkätundersökningen.

Litteratur

- Almond, G A – Verba, S, "*The Civic Culture*", Princeton, New York, 1963.
- Anckar, D – Damgaard, E – Valen, H (red), *Partier, ideologier, väljare*, Åbo Akademi, Åbo, 1982.
- Andersson, R – Lundmark, M – Malmberg, A, "*Mot en ny regional industristruktur?*", Kulturgeografiska institutionen, Uppsala, 1983.
- Back, P E – Berglund, S, *Det svenska partiväsendet*, Almquist och Wicksell, 1978.
- Berg, S, "Spatial Influence on Voter Transitions in Swedish Elections", Lund, mimeo, 1987, *Electoral Studies* forthcoming.
- Bergström, H, *Får vi blå brukssamhällen?* mimeo, Statsvetenskapliga institutionen, Stockholm, 1983.
- Curtice J – Steed, M, "Electoral choice and the production of government", *British Journal of Political Science*, 12, 249–98, 1982.
- Dogan, M – Rokkan, S, (eds), *A Quantitative Ecological Analysis in the Social Science*, The MIT Press, Cambridge, 1969.
- Franklin, M J, "*The Decline of Class Voting in Britain*", Clarendon Press, Oxford, 1985.
- Gustafsson, G, "*Partistyrka och Partistyrkeförskjutningar*", Studentlitteratur, Lund, 1974.
- Harrop, M – Miller, W L, *Elections and Voters*, Mac Millan, London, 1987.
- Holmberg, S, *Väljare i förändring*, Liber, Stockholm, 1984.
- Johansson, L – Schmidt, S, "*Stabilitet, variation och förnyelse. Partipolitisk struktur i kommunerna 1973–82*", Kommunfakta förlag, Lund, 1983.
- Johnston, R J, "*The Geography of English Politics*", Croom Helm, London, 1985.
- Lockwood, D, "Sources of variation in working class images of society", *Sociological review*, 14:249:67.
- Miller, W L, "Measures of electoral change using aggregate data", *JR Statistical Soc. A*, 122–142, 1972.
- Miller, W L, "Social Class and Party Choice in England", *British Journal of Political Science*, 8, 285–312, 1978.
- Rose, R (ed), "*Electoral Behavior*", The Free Press, New York, 1974.
- Segal, D R – Meyer, M W, "The Social Context of Political Partisanship in Dogan, M – Rokkan, S (1969) eds.
- Svenska Kommunförbundet, "*Näringsliv och sysselsättning*", 1983.
- Sveriges Industriförbund, "*Industrin i Sverige – var finns den?*", 1982.
- Särilvik, B, "Sweden-The Social Basis of the Parties in a Developmental Perspective". Chap 8 in Rose (ed), 1974.
- Taylor, P J, "*Political Geography*", Longman, New York, 1985.